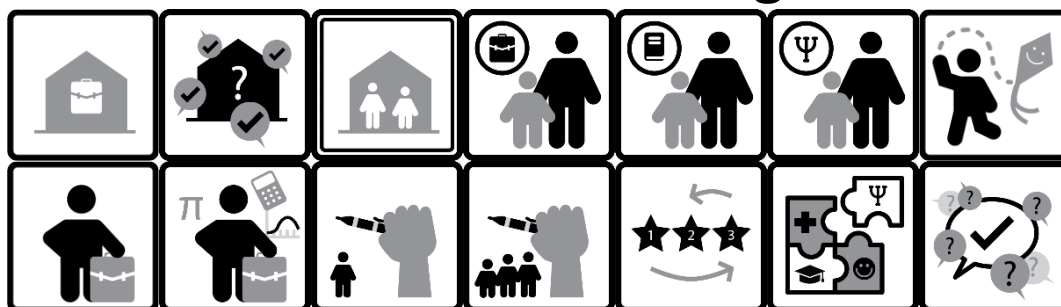

Odborné postupy

v pedagogickej a poradenskej praxi

Dieťa ako objekt groomingu (prevencia sexuálneho zneužívania v organizáciách)

Kompetenčný rámec:

ZARIADENIE/A	škola / zariadenia poradenstva a prevencie / diagnostické centrum/ LVS / reedukačné centrum
ODBORNÝ ZAMESTNANEC/CI	školský psychológ / školský špeciálny pedagóg / školský logopéd /psychológ / špeciálny pedagóg / sociálny pedagóg / liečebný pedagóg / kariérový poradca / logopéd
VEKOVÁ KATEGÓRIA	deti všetkých vekových kategórií
FORMA	Individuálna / skupinová
VYPRACOVAL/A	doc. ThDr. Mgr. Slávka Karkošková, PhD.
KONZULTANT/KA	Mgr. Ivana Fraňová, Mgr. Jana Vyskočil
DÁTUM	December 2022

Dieťa ako objekt groomingu (prevencia sexuálneho zneužívania v organizáciách)

Úvod do problematiky

Skôr než sa niekto dopustí sexuálneho deliktu na dieťaťu, vo väčšine prípadov musí dôjsť k splneniu štyroch predpokladov. Sú nimi: (1) motivácia k sexuálnemu zneužitiu dieťaťa, (2) prekonanie vnútorných zábran, (3) prekonanie vonkajších prekážok a (4) prekonanie odporu dieťaťa. Týmito štádiami sa zvyčajne prelína fenomén, ktorý je označovaný ako grooming. Základ slova, z ang. *groom*, znamená „pripraviť na špecifickú pozíciu alebo účel“, „pripraviť na budúcu rolu alebo funkciu“. Grooming je komplexný **mnohovrstvový proces**, ktorý možno definovať ako použitie rôznych manipulatívnych a kontrolujúcich techník:

- na zraniteľných subjektoch,
- v rôznych interpersonálnych a sociálnych prostrediach,
- za účelom navodenia dôvery alebo normalizovania sexuálne škodlivého správania,
- s celkovým cieľom facilitovať zneužívanie a/alebo zabrániť odhaleniu (McAlinden, 2012).

Aktérom groomingu, groomerom je (potenciálny) páchatel CSA (z angl. *Child Sexual Abuse*, sexuálne zneužívanie detí). **Terčom groomingu** sú deti (ako potenciálne obete), rodiny, komunity, inštitúcie (ako potenciálne vonkajšie prekážky na ceste k zneužitiu dieťaťa), a dokonca i samotný groomer. V poslednom prípade ide o tzv. sebgrooming pozostávajúci z rôznych racionalizácií, ktorými si osoba ospravedľňuje neoprávnené konanie. Grooming sociálneho okolia je zameraný na získanie si dôvery a otupenie ostrážitosti ľudí, ktorí by mali alebo mohli deti ochrániť pred CSA (McAlinden, 2012; Winters & Jeglic, 2022).

Grooming dieťaťa môže začínať veľmi nenápadne, snahou spriatelíť sa s dieťaťom, spoznávaním jeho záujmov, problémov, nenaplnených potrieb. Dieťaťu je venovaná nadštandardná pozornosť, dostáva sa mu neobyčajných prejavov náklonnosti, neraz aj v podobe rôznych darov či privilégií. V dieťaťu to vzbudzuje pocit vďačnosti, zaviazanosti a nutnosti vyhovieť groomerovi. Groomer vytvára príležitosti na to, aby trávil s dieťaťom čas osamote, bez dozoru. Emočne vzdďaľuje dieťa od možných zdrojov ochrany (rodičov, priateľov). Dieťaťu sa javí ako niekto, komu na ňom záleží viac než iným. Groomer môže poskytovať dieťaťu pocit dôležitosti a výnimočnosti aj tým, že s ním komunikuje ako so seberovným partnerom, vytvára dojem vzájomného dôverného vzťahu. Pasca manipulácie sa prehlbuje ponúkaním alebo dovoľovaním niečoho, čo je inak zakázané alebo považované za nevhodné (napr. vulgárne vyjadrovanie, návykové látky, pornografické materiály). Pociť previnenia, ktoré tým v dieťaťu vyvolá, znižuje pravdepodobnosť, že by sa niekomu zdôverilo. Groomer postupne sexualizuje kontakt s dieťaťom, jednak rečami, ktoré majú implicitne alebo explicitne sexuálny charakter, a jednak aktivitami, ktoré zahŕňajú dotyky či obnažovanie. Snaží sa otupiť či znecitlivieť dieťa voči tomu, ako prekračuje jeho hranice a nalákať ho do sexuálnej aktivity. Ak sa mu to podarí, grooming pokračuje snahou o utajenie CSA skrz používanie rôznych (aj nepríjemných) manipulatívnych techník, ako napr. zastráňovanie, zahanbovanie, ponižovanie, odopieranie pozornosti (McAlinden, 2012; Winters & Jeglic, 2022). Pokiaľ je dieťa v pozícii klienta / žiaka, prevaha moci, ktorou nad ním groomer disponuje, efekt groomingu ešte posilňuje (McNeish & Scott, 2018).

V kontexte prevencie CSA je čoraz väčší význam prikladaný potrebe zvyšovať povedomie o groomingu, kapacitu ľudí rozpoznávať ho a intervenovať voči nemu. Osobitne je táto potreba zdôrazňovaná v návodoch na **prevenciu CSA** v inštitúciách a organizáciách pracujúcich s deťmi (Kaufman et al., 2019; Winters & Jeglic, 2022; O'Leary et al., 2017). Ich súčasťou by (okrem iného) mal byť kódex správania, jasne vymedzujúci, aké správanie sa k deťom je žiaduce a primerané, a aké naopak prekračuje hranice profesionálneho vzťahu a môže mať charakter groomingu (Williamson, 2022). Pritom platí, že **vo väčšine prípadov konanie**

groomera zámerné, premyslené, niekedy osoba vykročí na šikmú plochu bez toho, aby mala hneď zlé úmysly; môže sa správať neprimerane práve pre nedostatočnú znalosť alebo chápanie hraníc vo vzťahu pomáhajúci – klient (či vzťahu učiteľ – žiak) (Eastman et al., 2022).

Základné princípy

Ak má byť problematika groomingu náležite reflektovaná a včlenená do stratégií prevencie CSA v organizáciách a inštitúciách pracujúcich s deťmi, je potrebné rešpektovať nasledovné princípy:

Vzťah pomáhajúci profesionál – dieťa nie je rovnocenným vzťahom

Pomáhajúci sú v jedinečnej pozícii dôvery, authority a vplyvu na dieťa, čo znamená, že medzi pomáhajúcim a dieťaťom je inherentná nerovnováha moci. Osoby v pomáhajúcich profesiách musia konať profesionálne vo všetkých svojich interakciách s deťmi, ktoré sú v pozícii ich klientov. Profesionálne hranice sú porušené, keď pomáhajúci zneužije mocenskú nerovnováhu vo vzťahu k dieťaťu tak, že je ohrozené bezpečie alebo blaho dieťaťa (Queensland College of Teachers, 2019).

Pri určitých typoch správania je porušenie profesionálnych hraníc všetkým jasné. Existuje ale spektrum správania, ktoré predstavuje prekročenie profesionálnych hraníc, no býva prehliadané a nedostatočne reflektované. Pri interakciách s deťmi v rámci profesionálneho kontaktu je potrebné starostlivo premýšľať o implikáciách a možných dôsledkoch určitého správania sa k deťom (Queensland College of Teachers, 2019).

Za stráženie vzťahových hraníc sú zodpovední dospelí, nie deti

Osoba je dieťaťom do dovŕšenia 18.-teho roku veku. Deti majú nárok na zvýšenú mieru ochrany, pretože sú počas celého obdobia detstva (oproti dospelým výrazne) zraniteľnejšími voči rôznym formám zlého zaobchádzania. Ani adolescenti nie sú ešte dostatočne zrelí na to, aby dokázali odolať pokusom o manipuláciu zo strany osôb, ktoré by mali záujem ich sexuálne zneužívať. Adolescenti majú síce kapacitu robiť uvážené rozhodnutia, ale ak sú vystavení socioemočným tlakom, sú náchylnejší urobiť riskantné rozhodnutia. Je tomu tak napr. ak sa rozhodujú v prítomnosti priateľov, alebo za emocionálne vzrušujúcich okolností, alebo keď sa im núka možnosť získať okamžitú odmenu (Kwon et al., 2020; Shulman et al., 2016; Steinberg et al., 2018).

Adolescentní klienti si často uvedomujú svoju vlastnú sexualitu a môžu zámerne flirtovať s pomáhajúcimi profesionálmi. V takejto situácii musia pomáhajúci profesionáli taktne viesť klientov k vhodnejšiemu správaniu (Queensland College of Teachers, 2019). Ak by aj dieťa (akéhokoľvek veku) provokovalo, alebo tolerovalo neprimerané správanie zo strany dospelého, dospelého to neoprávňuje v konaní pokračovať, ani ho to nijako neospravedlňuje (Teacher Registration Board of Western Australia, 2019).

Včasná identifikácia a promptné zvládnutie akýchkoľvek porušení profesionálnych hraníc je kľúčovou súčasťou efektívnej prevencie CSA

Analýzy prípadov CSA vyskytujúcich sa v organizáciách pracujúcich s deťmi ukazujú, že len zriedkavo k CSA došlo bez toho, aby mu predchádzal grooming zo strany páchatel'a. A hoci bolo toto správanie (grooming) zvyčajne pozorované inými a vzbudzovalo otázky, informácie o ňom neboli komunikované relevantným osobám v organizáciách skôr, než sa vynorilo závažné obvinenie z CSA voči páchatel'ovi. V iných prípadoch zase dochádzalo k tomu, že informácie o potenciálne spornom správaní boli síce komunikované, ale neboli zaznamenané a náležite vyhodnocované, takže sa premrhala príležitosť zistiť, či nešlo o opakujúci sa vzorec správania. V kontexte týchto výskumných zistení vzrástol význam nahlasovania akýchkoľvek podnetov týkajúcich sa neprofesionálneho správania sa personálu voči deťom, aj takých, ktoré sa na prvý pohľad nejavia ako veľmi závažné (Eastman et al., 2022).

Ciele

Zvýšenie miery bezpečia detí

Primárnym cieľom zvyšovania povedomia o problematike groomingu v inštitúciách pracujúcich s deťmi je zníženie pravdepodobnosti, že sa práve v týchto inštitúciách stanú objektom sexuálneho zneužívania. Jasne nastavené pravidlá profesionálneho správania sa a efektívne mechanizmy na nahlasovanie prípadov ich porušení, vytvárajú v inštitúcii podmienky odrádzajúce potenciálnych páchatel'ov od CSA (Kaufman et al., 2019; McAlinden, 2018).

Predchádzanie závažným následkom CSA, alebo ich zmierňovanie

Obete CSA, ktoré boli vystavené groomingu (oproti tým, ktoré grooming nezažili), trpia závažnejšími dlhodobými následkami, je u nich zvýšené riziko posttraumatickej stresovej poruchy a suicidálneho správania. Proces ich zotavenia komplikujú výrazné pocity zmätku, viny a hanby. Je u nich menej pravdepodobné, že sa zdôveria alebo prípad formálne oznámia, resp. ak sa zdôveria, činia tak s výraznejším časovým oneskorením (Winters & Jeglic, 2022).

Včasná identifikácia groomingu môže znížiť výskyt prípadov CSA a/alebo skrátiť dobu ich trvania. Psychoedukácia obetí o dynamike groomingu môže pomôcť v zmierňovaní ich pocitov sebaobviňovania a hanby a pri vytváraní primeranej narácie o traume (Berliner, 2018).

Postup riešenia

Vnímateľnosť voči porušovaniu profesionálnych hraníc

Prvoradým predpokladom ochrany dieťaťa / detí pred groomingom je identifikovanie jeho možných signálov. Pokiaľ však ľudia nepoznajú spektrum týchto signálov, majú tendenciu ich skôr prehliadať alebo podceňovať potrebu intervencie. Preto nižšie uvádzame príklady porušovania profesionálnych hraníc, ktoré sú rozdelené do piatich klastrov (Teacher Registration Board, 2019; Department for Education, 2019; Erooga et al., 2020; Winters & Jeglic, 2022).

Klaster	Príklady (nejde o vyčerpávajúci zoznam varovných signálov)
Prekračovanie emocionálnych hraníc	- Uprednostňovanie konkrétnych detí bez legitímnych dôvodov. - Používanie subtilných foriem kontroly, ktoré umožnia dieťaťu vypestovať si neprimeranú emocionálnu závislosť od profesionála. - Nominovanie sa do roly „priateľa“ alebo „osobného poradcu“ dieťaťa (pokiaľ taká rola nie je profesionálovi legitímne určená). - Znevažovanie alebo ponižovanie dieťaťa, alebo schválne vyjadrovanie sa spôsobom, ktorý dieťa rozrušuje.
Prekračovanie vzťahových hraníc	- Vstúpenie do intímneho, romantického alebo sexuálneho „vzťahu“ s dieťaťom. - Flirtovanie s dieťaťom. - Vyjadrenie romantických citov voči dieťaťu slovne, písomne alebo akoukoľvek inou formou. - Povzbudzovanie dieťaťa alebo detí, aby oslovovali profesionála krstným menom, hoci to v danej organizácii nie je bežné. - Zámerné stretnutie sa s dieťaťom osamote mimo organizácie, bez odôvodneného kontextu a bez príslušného súhlasu organizácie/rodiča zabezpečeného vopred (napr. svojvoľné branie dieťaťa do reštaurácie, do kina, na koncert; na návštevu vo vlastnej domácnosti profesionála, vrátane pozvaní na takéto stretnutia). - Vyhотовovanie si súkromných fotografií, audio alebo videonahrávok dieťaťa bez oprávnenia organizácie alebo súhlasu rodičov. - Zvýhodňovanie konkrétneho dieťaťa bez toho, aby k tomu existoval opodstatnený dôvod (napr. edukačný). Môže to zahŕňať trávenie času navyše s dieťaťom na účel

	alebo za okolností, ktoré nie sú primerané; svojvoľný odvoz dieťaťa domov, alebo neprimerané zvýhodňovanie dieťaťa. - Zapájanie sa do rodinného života dieťaťa bez legitímneho dôvodu, snaha transformovať vzťahy s rodičmi na priateľské, pozývanie rodičov dieťaťa na chalupu a pod.
Zneužívanie moci	- Dávanie súkromných darov dieťaťu (napr. peniaze, kredit na mobilný telefón, kupovanie vecí, jedla). - Naznačovanie výhod (napr. istoty dobrej známky v škole) výmenou za sexuálne zblíženie alebo naznačovanie negatívnych následkov, pokiaľ by dieťa odmietlo sexuálne zblíženie. - Vmanévrovanie dieťaťa do situácie poskytujúcej profesionálovi nerušený čas osamote s dieťaťom. - Presviedčanie, podplácanie alebo zastrašovanie dieťaťa, aby mlčalo o nevhodnom správaní profesionála / aby uchovávalo ich „vzťah“ v tajnosti. - Ponúkание cigariet, drog alebo alkoholu dieťaťu, alebo dovoľovanie dieťaťu správať sa v rozpore s dobrými mravmi a/alebo poriadkom organizácie.
Prekračovanie hraníc v oblasti komunikácie	- Vystavovanie detí pornografickému alebo explicitne sexuálnemu materiálu, ktorý nie je súčasťou schváleného učebného plánu. - Robenie obscénnych gest alebo používanie obscénneho jazyka v prítomnosti dieťaťa. - Žartovanie alebo nepriame narážky sexuálneho charakteru v komunikácii s dieťaťom. - Nevhodné komentáre o vzhľade dieťaťa, vrátane príliš lichotivých komentárov. - Používanie nevhodných oslovení konkrétnych detí (napr. zlatko, pusinka, miláčik). - Poskytovanie poradenstva dieťaťu v osobných záležitostiach, pokiaľ na to profesionál nemá oprávnenie. - Kladenie otázok dieťaťu o jeho sexuálnych skúsenostiach / vzťahoch. - Rozprávanie dieťaťu o vlastných sexuálnych skúsenostiach, praktikách, partnerských či manželských problémoch. - Používanie listov alebo elektronickej komunikácie (sms správy, čety, a pod.) na interagovanie s dieťaťom o osobných/sexuálnych záležitostiach bez odôvodneného kontextu. - Pokračovanie v rozhovore intímnej/sexuálnej povahy, pokiaľ takýto rozhovor iniciovalo dieťa a nespadá do kompetencie pomáhajúceho profesionála. - Zdieľanie dôverných informácií o iných klientoch alebo zamestnancoch pred dieťaťom.
Prekračovanie fyzických hraníc	- Svojvoľné (neopodstatnené) obnažovanie sa pred dieťaťom. - Svojvoľná (neopodstatnená) prítomnosť v situáciách, keď sa deti obliekajú alebo vyzliekajú, alebo ak používajú toaletu. - Neprimerané vstupovanie do intímnej zóny dieťaťa. - Inciovanie, umožnenie alebo vyžadovanie nevhodného fyzického kontaktu s dieťaťom (napr. šteklenie, zápasenie, poskytovanie alebo prijímanie masáže ramien). - Fyzický kontakt s dieťaťom bez opodstatneného dôvodu alebo kontextu (napr. zdanlivo náhodné dotyky, obchytkávanie, objímanie, hladkanie alebo škrabkanie rukou alebo predmetmi, bozkávanie).

Nahlasovanie prípadov porušovania profesionálnych hraníc

Všímanie si potenciálnych signálov groomingu je len prvý krok k ochrane detí. Informácie o incidente či incidentoch porušovania profesionálnych hraníc je potrebné komunikovať kompetentným osobám v rámci organizácie, aby bolo možné záležitosť prešetriť a v prípade potreby zjednať nápravu neprofesionálneho

správania (Eastman et al., 2022). (Vo väčšine prípadov porušovanie profesionálnych hraníc nenapĺňa skutkovú podstatu žiadneho trestného činu, a nie je dôvod obracať sa na políciu.)

Vlastná sebareflexia

Vzdelanie, profesionálna skúsenosť a dobré úmysly nezaručujú automaticky, že sa vo všetkých situáciách bude pomáhajúci profesionál správať skutočne profesionálne. Ako všetci ľudia, aj pomáhajúci profesionáli majú svoje vlastné jedinečné nedokonalosti. Môžu čeliť ťažkostiam vo svojom osobnom živote a byť preto v určitých obdobiach emočne zraniteľnejší, môžu byť sociálne či emocionálne nezrelí, mať nejaké vlastné nespracované témy a potreby, ktoré ich robia náchylnejšími k rizikovému správaniu sa voči klientom. Pozornosť, obdiv a niekedy aj zbožňovanie zo strany klientov môžu byť pre pomáhajúceho profesionála ohromujúce a môžu byť katalyzátorom na ceste k prešľapu (Teacher Registration Board, 2019).

Nasledujúce otázky môžu osobám v pomáhajúcich profesiách rozpoznať, kedy hrozí, že prekračujú hranice profesionálneho konania (Queensland College of Teachers, 2019):

- Zaobchádzam s konkrétnym dieťaťom inak ako s ostatnými deťmi v obdobných situáciách?
- Správam sa spôsobom, ktorým kladiem moje vlastné emocionálne potreby nad potreby alebo blaho dieťaťa?
- Poskytujem dieťaťu poradenstvo / doučovanie, ktoré je riadne evidované, alebo mu ho ponúkam ako neoficiálny nadštandard? Z hľadiska obsahu sa pri poskytovaní poradenstva / doučovania venujem témam, ktoré spadajú pod moju profesionálnu kompetenciu, alebo skĺzavam k iným a osobným témam?
- Zdieľam informácie s dieťaťom, pretože si myslím, že to dieťaťu pomôže, alebo preto, že sa mu chcem zapáčiť?
- Interagujem s dieťaťom v „online prostredí“ v súlade s tým, ako by som sa k nemu správal/a na pracovisku?
- Hovorím alebo konám v online alebo offline prostredí vo vzťahu k dieťaťu spôsobom, akoby bolo dospelé?
- Ak som s určitým konkrétnym dieťaťom, je moje oblečenie, dostupnosť, slovné vyjadrovanie alebo správanie zrazu iné než zvyčajne pri iných deťoch?
- Zmenil/a by som svoje správanie sa k dieťaťu, keby bol v situácii prítomný nejaký kolega alebo kolegyňa?
- Hodnotil/a by som svoje správanie negatívne, keby som ho pozoroval/a u iného kolegu či kolegyne?
- Je možné, že moje činy budú mať na dieťa negatívne následky?
- Je možné, že následky mojich činov budú negatívne ovplyvňovať dôveru ľudí v moju spôsobilosť pracovať s deťmi? Mohlo by moje konanie poškodiť povestť pomáhajúcej profesie, ktorú zastávam?
- Ako by som sa cítil/a pri vysvetľovaní svojho konania, keby som bol/a predvolaný pred etickú komisiu?

Rozhovor s obeťou groomingu

V niektorých prípadoch môžu podozrenie na grooming vzbudiť aj niektoré zmeny na strane dieťaťa (napr. že má darčeky neznámeho pôvodu; tajnostkársky používa mobilný telefón alebo internet; hovorí, že randí s niekým starším, ale utajuje jeho identitu). Keď má jednotlivec obavy o dieťa, prvým krokom je rozhovor s dieťaťom. Je to rozumný prístup, no je potrebné si uvedomiť, že obeť groomingu len zriedka prezradia, čo sa s nimi deje (Rigg & Phippen, 2016).

Deti, ktoré sú terčom groomingu nemusia chápať, že sú manipulované a môžu zažívať komplikované pocity vďaka, zaviazanosti, lojality, obdivu i lásky voči groomerovi. Môžu mať dojem, že sú v konsenzuálnom vzťahu, nehodnotia interakciu ako nežiadúcu alebo násilnú. Niektoré prežívajú predmetnú interakciu ako niečo vzrušujúce, zábavné a lichotivé, prinajmenšom spočiatku. Obete CSA až s odstupom zisťujú, že boli nalákané, zmanipulované, a dokonca donútené zapojiť sa do sexuálnych aktivít (Rigg & Phippen, 2016; Williamson, 2022).

Keď sú obeť groomingu pripravené hovoriť o svojich zážitkoch, pre pomáhajúcich profesionálov môže byť načúvať im pomerne náročné, frustrujúce. Zvlášť preto, že obeť sa im môžu javiť ako veľmi ambivalentné, a dokonca vo svojich vyjadreniach protirečivé. Efekt groomingu sa pripodobňuje k fenoménu Štokholmského

syndrómu, pre ktorý je príznačné, že obeť pociťujú voči páchatelom silné emočné puto a majú tendenciu sa ich zastávať. Aj keď už ako-tak nadobúdajú náhľad na fenomén groomingu, ich postoje voči tomu, čo zažili, voči groomerovi a prípadným intervenciám, sa môžu často meniť. U pomáhajúcich profesionálov to môže vzbudzovať pochybnosti o vierohodnosti obetí, ale môžu tiež začať pochybovať o sebe a o svojom chápaní toho, čo sa deje alebo stalo (Jülich & Oak, 2016).

V kontexte poskytovania poradenstva alebo psychoterapie pre obeť sú preto poznatky o groomingu pre profesionálov nepostrádateľné. Užitočná však môže byť aj kvalitná supervízia.

Výstup činnosti

Evidencia podozrení ohľadne groomingu

Každý, kto sa stal svedkom porušovania profesionálnych hraníc alebo komu sa dieťa zdôverilo o okolnostiach tomu nasvedčujúcich, by mal tieto informácie posunúť kompetentným osobám v organizácii, a to ústne alebo písomne. Podnety tohto typu by mali byť v organizácii systematicky evidované. Záznam by mal obsahovať krátky opis okolností, za akých sa podozrenie objavilo a relevantné podrobnosti (opísané chronologicky a čo najpresnejšie). Záznam by mal byť podpísaný a doplnený údajom o dátume a čase zaevidovania záznamu (Eastman et al., 2022).

Prešetrenie podnetu

V rámci prešetrovania podnetu sa odporúča vypočúť predkladateľa podnetu, potenciálnych svedkov, a tiež osobu, voči ktorej bol podnet vznesený. Po vyhodnotení informácií by sa malo určiť, či bolo konanie osoby, voči ktorej bol podnet vznesený, primerané, alebo či boli prekročené hranice profesionálneho správania, prípadne či neexistujú dôvody na podanie trestného oznámenia. O jednotlivých krokoch procesu, zisteniach, rozhodnutiach (vrátane ich zdôvodnení) a prijatých opatreniach by sa mal vyhotoviť písomný záznam (Eastman et al., 2022).

Opatrenia smerujúce k náprave pochybení

Pri menej závažných pochybeniach sa odporúča riešiť záležitosť rozhovorom s jedincom, ktorý pochybil. Súčasťou každého takéhoto rozhovoru by malo byť jasné pomenovanie toho, čo bolo na správaní neprimerané, problematické alebo znepokojivé; aká zmena v správaní je potrebná; pýtanie sa na to, akú prípadnú podporu jedinec potrebuje, aby žiadúcu zmenu v správaní dosiahol a udržal; a jasné pomenovanie konsekvencií v prípade, ak požadovaná zmena nenastane a nežiadúce správanie sa bude opakovať. Situácia si môže vyžadovať priebežné a transparentné monitorovanie správania jednotlivca. Vhodný môže byť aj akčný plán ďalších krokov, ktorý sa dohodne s jednotlivcom a ktorý sa s ním pravidelne vyhodnocuje (Eastman et al., 2022).

Zapracovanie ponaučení z riešeného prípadu do stratégie prevencie CSA v organizácii

Každý riešený podnet je pre organizáciu príležitosťou na zlepšenie jej stratégie prevencie CSA. V tomto ohľade môže byť užitočné hľadať odpovede najmä na otázky typu: Čo mohlo prispieť k výskytu incidentu? Čo bolo možné urobiť, aby sa zamedzilo výskytu incidentu? Čo možno urobiť, aby sa predišlo tomu, že sa to znova zopakuje? Z analýzy situácie môže vyplynúť potreba prepracovať, aktualizovať (alebo v prípade neexistencie vytvoriť) stratégiu prevencie CSA v organizácii.

Osveta o groomingu

Výskyt prípadov i snaha predísť prípadom groomingu vyžaduje zvyšovanie miery povedomia o tejto problematike v rámci organizácie. Za týmto účelom možno napr. usporiadať pracovné **porady** tímu, **školenia**, najmä pre personál na všetkých úrovniach v organizácii (Rigg & Phippen, 2016), tematizovať problematiku (prostredníctvom **letákov**, **plagátov**) na nástenkách v budove organizácie i na jej **web** stránke, a pod.

Spolupráca

Supervízia / konzultácia

Pri riešení podnetov týkajúcich sa potenciálneho groomingu, môže byť v niektorých náročných prípadoch potrebná externá supervízia alebo konzultácia. Odporúča sa osloviť na tento účel také osoby, z odborného profilu ktorých je zrejmé, že sa v problematike CSA dostatočne orientujú.

Participatívne postupy

Pri vytváraní alebo zdokonaľovaní stratégie prevencie CSA v organizácii, sa odporúča zozbierať nápady/pripomienky od všetkých zainteresovaných, t.j. od personálu, od detských klientov (pokiaľ vedia vyjadriť svoje názory) i od rodičov detí.

Externí škoolitelia / školiteľky

Osloviť ich je relevantné najmä v prípade nedostatočných interných kapacít pre realizáciu aktivít zameraných na zvyšovanie povedomia o problematike groomingu. Prioritnou cieľovou skupinou takýchto vzdelávacích podujatí má byť personál organizácie. Samozrejme, vzdelávať v tomto ohľade možno aj deti. Najmä pre tínedžerov môžu byť obzvlášť užitočné prednášky a workshopy o vzťahovej a sexuálnej výchove, zahŕňajúcej aj objasnenie atribútov zdravého vzťahu, rozdielu medzi skutočným súhlasom a manipuláciou, resp. násilím. Na vzdelávanie v týchto témach sa výslovne špecializuje nezisková organizácia InTYMYta (<https://www.intymyta.sk/>) [citované 2022-12-19], ktorá do roku 2022 fungovala pod názvom Spoločnosť pre plánované rodičovstvo. S dopytom po takto zameraných vzdelávacích aktivitách možno osloviť aj spádové Centrá poradenstva a prevencie (CPP).

Úskalia postupu

Chýbajúci alebo vágny kódex správania sa personálu

Pokiaľ organizácia / inštitúcia nemá vypracovaný podrobný kódex správania sa personálu, jasne vymedzujúci, aké správanie je žiadúce, dovolené a aké naopak nežiadúce, je to rizikový prvok v prevencii CSA. Personál bez náležitých usmernení sa môže častejšie uchýľovať k nevhodnému správaniu, neraz aj bez akýchkoľvek zlých úmyslov. Potenciálnym oznamovateľom zas chýba spoľahlivý rámec, o ktorý by sa mohli oprieť, ak by mali pohnútku nahlásiť nejaké podozrivé správanie. Chýbajúci alebo vágne znejúci kódex správania môže významne prispievať k tomu, že varovné signály groomingu sú v organizácii tolerované ako niečo normálne, neškodné (Brown et al., 2022).

Nepostačujúca frekvencia a kvalita školení personálu

Školenia zamerané na prevenciu CSA v organizáciách by mali prispievať k budovaniu organizačnej kultúry, v ktorej je kódex správania vskutku rešpektovaný, a nie vnímaný ako niečo zbytočné, nepodstatné. Ak sú však školenia krátke a navyše jednorazové, nevedú k dlhodobej zmene presvedčení, postojov a správania. Za dôležité sa považuje tiež využívanie participatívnych metód vzdelávania, v kontraste s takými, kde samotný podpis na prezenčnej listine preukazuje absolvovanie školenia (Brown et al., 2022). V neposlednom rade významnú rolu zohráva aj to, či školiteľ/ka disponujú primeranými vedomosťami o predmetnej problematike.

Bariéry vo vzťahu k nahlasovaniu podnetov

K nahlasovaniu podnetov bude sotva dochádzať v organizáciách, ktoré nemajú vytvorené funkčné mechanizmy pre nahlasovanie podnetov. Problém tkvie najčastejšie v tom, že postupy nahlasovania sú komplikované alebo nedostatočne komunikované. Organizácia by mala ponúkať usmernenia ohľadne toho, aké informácie sú kľúčové pri podávaní podnetu; mala by potenciálnym oznamovateľom (z radov personálu, klientov i z externého prostredia) umožňovať slobodne si zvoliť z viacerých foriem nahlasovania podnetov (ústne, písomne, elektronicky) a malo by byť taktiež jasné, na koho sa možno v organizácii obrátiť pri podávaní podnetu. Tieto informácie by mali byť transparentne a opakovane komunikované, spolu so

zdôrazňovaním, že každý podnet je príležitosťou posilniť ochranu detí pred CSA v organizácii, a bude preto vítaný a braný vážne. Pokiaľ by však v organizácii vznikol rozpor medzi deklarovanými stanoviskami a spôsobom, ako sa s podnetmi reálne zaobchádza, napr. že určité osoby sú pre svoju pozíciu alebo charizmu chránené pred serióznym prešetrovaním ich prípadných prešľapov (Graham et al., 2018); alebo že oznamovatelia sú terčom zjavných alebo subtílnych útokov, bude to znova vytvárať bariéru v nahlasovaní podnetov (Garrick & Buck, 2022; Smith & Freyd, 2014).

Sociálne okolie je tiež terčom groomingu

Jednotlivci v rámci organizácie môžu prehliadať grooming kvôli kognitívnym skresleniam (chybám v procesoch uvažovania a rozhodovania). Jedným z nich je aj **konfirmačné skreslenie**, pri ktorom osoba spracováva nejednoznačné informácie takým spôsobom, aby si potvrdila už existujúci názor. Konfirmačné skreslenie medzi kolegami groomera môže ovplyvniť vnímanie jeho správania. Groomer si napr. v organizácii vybuduje **pozitívny sociálny imidž**, je vnímaný ako dôveryhodný, obľúbený, ochotný, a pod. Jeho kolegovia a kolegyne nadobudnú presvedčenie, že sa k deťom správa starostlivo a podporne, a prehliadajú neskoršie indície, ktoré sú v rozpore s týmto presvedčením. Trvá im preto dlho, kým si uvedomia neprimeranosť a nebezpečnosť jeho správania sa voči deťom (Brown et al., 2022; O'Leary et al., 2017). Navyše, po tom, čo sú vznesené podozrenia voči groomerovi, tento môže siahnuť po obrannej taktike známej pod skratkou **DARVO**, spočívajúcej v popretí obvinení, atakovaní informátora (spochybňovaním jeho dôveryhodnosti a motívov) a prevrátení rolí (štylizuje sa do role obete krivého obvinenia, zatiaľčo informátora vykresľuje ako agresora). Táto stratégia zvädza ľudí zastávať sa podozrivej osoby; ukazuje sa však, že jej vplyv možno zmierniť edukáciou (Harsey & Freyd, 2020).

Čomu sa vyhnúť

Zametanie prípadov pod koberec

Niekedy sa v organizáciách objavuje tendencia nahlásené podozrenia alebo obvinenia z groomingu či CSA riadne neprešetrovať a ani neaplikovať účinné opatrenia smerujúce k zamedzeniu opakovania nežiadúceho správania. Deje sa tak najmä vtedy, ak má podozrivá osoba dobrú reputáciu, schopnosť očariť svojou charizmou, zastáva v organizácii nejakú významnú pozíciu, organizácia z nej má nejaký (zdanlivo nepostrádateľný) odborný alebo finančný profit, je niekým z top manažmentu organizácie chránená a pod. (Brown et al., 2022).

Zametanie prípadov pod koberec je v mnohých ohľadoch kontraproduktívne. Aktuálne i potenciálne obete ohrozuje tým, že groomer bude vo svojom konaní pokračovať; k traume obetí sa pridáva ďalší rozmer, označovaný ako „inštitucionálna zrada“ (Smith & Freyd, 2014); a zároveň tým organizácia riskuje neskorší škandál, stratu kredibility a prípadný súdny spor.

V tomto ohľade treba poznamenať, že neprijatie účinných opatrení na zamedzenie obťažovania môže predstavovať **porušenie antidiskriminačného zákona** (Zákon č. 365/2004 Z. z.). Jednou z foriem diskriminácie je totiž aj sexuálne obťažovanie, definované ako „verbálne, neverbálne alebo fyzické správanie sexuálnej povahy, ktorého úmyslom alebo následkom je alebo môže byť narušenie dôstojnosti osoby a ktoré vytvára zastrašujúce, ponížujúce, zneuctujúce, nepriateľské alebo urážlivé prostredie“ (§ 2 a, ods. 5).

Doplňujúce informácie

Kvalifikačné predpoklady

- Samotné preštudovanie tohto odborného postupu a jeho náležitá reflexia je predpokladom k tomu, aby u osôb, ktoré pri výkone svojho povolania prichádzajú do kontaktu s deťmi, došlo k zvýšeniu (a) vnímavosti voči problematike groomingu, (b) uvedomovaniu si dôležitosti zachovávať hranice profesionálneho vzťahu voči klientom; a (c) pocitu zodpovednosti za vlastný podiel na prevencii CSA.
- Niektoré osoby, ktorých inštitúcia/organizácia poverí špeciálnymi úlohami v oblasti prevencie CSA (napr. príjem podnetov od oznamovateľov; podieľanie sa na prešetrovaní podnetov; príprava

a aktualizácia textu stratégie prevencie CSA; manažovanie aktivít smerujúcich k implementácii stratégie prevencie CSA v inštitúcii/organizácii a pod.), by mali absolvovať dôkladnejšie vzdelávanie o problematike CSA. Dôvodom je skutočnosť, že aj pomáhajúci profesionáli môžu byť nositeľmi rôznych nesprávnych presvedčení, stereotypov či predsudkov, ktoré môžu negatívne ovplyvniť ich postoje k predmetnej problematike vo všeobecnosti i voči konkrétnym kauzám (Karkošková & Mikulášková, 2020). Súčasťou zmierňovania tohto rizika je kontinuálne vzdelávanie sav predmetnej problematike.

Zoznam použitých metód

aktívne počúvanie

sebareflexia

edukácia zamestnancov

psychoedukácia

leták o kontraintuitívnych reakciách obetí násilia dostupný na:

https://detstvobeznasilia.gov.sk/web_data/content/upload/subsubsub/8/prehl-ad-kontraintuiti-vnych-reakcii-1.pdf [citované 2022-12-19] môže byť užitočný pri psychoedukácii dieťaťa, rodičov, ale aj osôb z radov pomáhajúcich profesií

Uvádzame ilustratívny zoznam niekoľkých organizácií, ktoré sa venujú danej problematike:

- Občianske združenie Náruč – pomoc deťom v kríze (Žilina); <https://naruc.sk/> [citované 2022-12-19]
- Nezisková organizácia Centrum Slniečko, n.o. (Nitra); <https://centrumslniecko.sk/> [citované 2022-12-19]
- Ascend, občianske združenie (konzultácie, supervízia, vzdelávanie v problematike CSA); <http://sexuálne-zneužívania.sk/> [citované 2022-12-19]
- Zoznam subjektov poskytujúcich pomoc obetiam trestných činov: <https://www.justice.gov.sk/Stranky/Registre/Zoznamy-vedene-MS-SR/Register-pomoc-obetiam-zoznam.aspx> [citované 2022-12-19]
- Zoznam absolventov výcviku v terapii psychickej traumy: <http://www.emdr-sipe.sk/absolventi-vycvik-v-emdr.php> [citované 2022-12-19]

Skúsenosť multidisciplinárneho prístupu v rámci pedagogickej a poradenskej praxe odpovedajúca popísanej téme

- Na viacerých miestach vyššie (viď časť Postup riešenia, Výstup činnosti, Spolupráca, Úskalia postupu) spomíname, čo je potrebné pre efektívnu prevenciu groomingu na úrovni organizácie.
- Pokiaľ organizácie a inštitúcie pracujúce s deťmi ešte nemajú vytvorené stratégie ochrany detí pred CSA a inými formami zlého zaobchádzania (tzv. *safeguarding* politiky), alebo ich potrebujú aktualizovať tak, aby zodpovedali súčasným štandardom, môžu nájsť inšpiráciu na webových stránkach zahraničných, ale i niektorých domácich organizácií. Transparentne *safeguarding* politiku u nás komunikuje napr.:
 - o Nadácia otvorenej spoločnosti: <https://osf.sk/o-nadacii/politika-ochrany-deti-mladych-ludi-a-zranitelnych-dospelych/> [citované 2022-12-19]
 - o Nadácia pre deti Slovenska: <https://www.nds.sk/vsetky-clanky/pohlad-odbornika/politika-ochrany-deti-a-mladych-ludi-nadacie-pre-deti-slovenska/> [citované 2022-12-19]
 - o Karpatská nadácia: <https://karpatskanadacia.sk/wp-content/uploads/2018/10/POPD-KN-SK.pdf> [citované 2022-12-19]

Podrobnejší text o fenoméne groomingu (v slovenskom jazyku):

- kapitola 2.3 (*Grooming (manipulácia) ako súčasť konania a uvažovania páchatel'ov*) v publikácii: Karkošková, S. (2021). *Sexuálne zneužívanie detí vo svetle výskumných poznatkov*. Pezinok: Justičná

akadémie Slovenskej republiky, ISBN 978-80-973526-2-2 (pdf), 232 s. Dostupné v plnom znení na: https://www.researchgate.net/publication/358265928_SEXUALNE_ZNEUZIVANIE_DETI_vo_svetle_vyskumných_poznatkov [citované 2022-12-19]

Web stránky:

- <https://naruc.sk/grooming-vzdelavanie-pre-odbornikov/> [citované 2022-12-19] (online vzdelávanie o problematike groomingu ponúkané bezplatne na webe občianskeho združenia Náruč – Pomoc deťom v kríze)
- nenamotajsa.sk (pripravovaná web stránka venovaná problematike groomingu)
- <https://www.stalosato.sk/> [citované 2022-12-19] (web stránka reagujúca na problematiku online groomingu, o ktorej masívnejší diskurz naštartoval český dokumentárny film „V sítí“)
- <https://www.intymyta.sk/> [citované 2022-12-19] (platforma zameraná na osvetu v oblasti vzťahovej a sexuálnej výchovy)

Dokumentárne filmy:

- *Groomed*. (USA 2021, 84 min; Réžia: Gwen van de Pas; <http://groomedthemovie.com/> [citované 2022-12-19] Dokumentárny film, ktorého režisérka, na základe vlastnej životnej skúsenosti a spolupráce s odborníkmi, približuje proces i dlhodobé následky groomingu.
- *Cena zlata: Odhalený skandál americké gymnastiky*. / *At the Heart of Gold: Inside the USA Gymnastics Scandal*. (USA, 2019, 88 min; Réžia: Erin Lee Carr). Dokument približujúci grooming a CSA gymnastiek, ktorého sa mnoho rokov dopúšťal dr. Larry Nassar; pomenováva aj zlyhania v riešení podnetov, ktoré sa v priebehu onej doby objavovali.

Epizóda zo seriálu

- *New Amsterdam*, S1: E21 *This Is Not the End* (Netflix, 2019) – v epizóde je riešené podozrenie, že psychoterapeut zneužil detského klienta. Prešetrovanie ukáže, že k zneužitiu síce nedošlo, ale psychoterapeut pravidelne porušoval mnohé pravidlá obsiahnuté v kódexe správania. Svoje neprofesionálne konanie si najprv neuvedomuje, neskôr ale zreflektuje riziká v ňom obsiahnuté.

Knihy (próza):

- Hochholczerová Nicol. *Táto izba sa nedá zjesť*. Levice: KK Bagala, 2021. (Dostupné v audio verzii v piatich častiach v archíve Rádia Devín (6.-10.12.2021); prvá časť: <https://www.rtvs.sk/radio/archiv/11224/1697788> [citované 2022-12-19] (Autorka, vychádzajúc z vlastných zážitkov, vierohodne približuje, ako vyzerá proces groomingu, ako obeť premýšľa a čo cíti v období, keď je pod jeho vplyvom).

Použité zdroje

Berliner, L. (2018). The Concept of Grooming and How It Can Help Victims. *Journal of Interpersonal Violence*, 33(1), 24–27.

Brown, S. J., Zammit, J., & King, S. (2022). A contemporary case file analysis of child sexual abuse in institutional settings in England and Wales. *Child Abuse & Neglect*, 131, 105633.

Department for Education, South Australia. (2019). *Protective practices for staff in their interactions with children and young people: Guidelines for staff working or volunteering in education and care settings*. Dostupné na: <https://www.education.sa.gov.au/doc/protective-practices-staff-their-interactions-children-and-young-people> [citované 2022-12-19]

Eastman, A., O'Rorke, O., Smellie, D., Fudakowski, K., Erooga, M., & Lynch, D. (2022). *Developing and*

implementing a low-level concerns policy: A guide for organisations which work with children. Dostupné na: <https://www.farrer.co.uk/globalassets/clients-and-sectors/safeguarding/developing-and-implementing-a-low-level-concerns-policy.pdf> [citované 2022-12-19]

Erooga, M., Kaufman, K., & Zatzkin, J. G. (2020). Powerful perpetrators, hidden in plain sight: An international analysis of organisational child sexual abuse cases. *Journal of Sexual Aggression*, 26(1), 62–90.

Garrick, J., & Buck, M. (2022). *The Psychosocial Impacts of Whistleblower Retaliation: Shattering Employee Resilience and the Workplace Promise*. Springer Nature.

Graham, A., Bahr, N., Truscott, J. & Powell, M. (2018). *Teachers' Professional Boundary Transgressions: A Literature Summary*. Dostupné na: <https://cdn.qct.edu.au/pdf/Transgressions.pdf> [citované 2022-12-19]

Harsey, S., & Freyd, J. J. (2020). Deny, Attack, and Reverse Victim and Offender (DARVO): What Is the Influence on Perceived Perpetrator and Victim Credibility? *Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma*, 29(8), 897–916.

Jülich, S. J., & Oak, E. B. (2016). Does grooming facilitate the development of Stockholm syndrome? The social work practice implications. *Aotearoa New Zealand Social Work*, 28(3), Art. 3.

Karkošková, S., & Mikulášková, G. (2020). Beliefs of helping professionals within the context of child sexual abuse assessment (Presvedčenia pomáhajúcich profesionálov v kontexte posúdenia sexuálneho zneužívania detí). *Individual and Society [Človek a spoločnosť]*, 23(3), 1-17. Dostupné v slovenskom jazyku: http://svu.saske.sk/cas/files/sk/Karkoskova_Mikulaskova_SK.pdf [citované 2022-12-19]

Kaufman, K. L., Erooga, M., Mathews, B., & McConnell, E. (2019). Recommendations for Preventing Child Sexual Abuse in Youth-Serving Organizations: Implications From an Australian Royal Commission Review of the Literature. *Journal of Interpersonal Violence*, 34(20), 4199–4224.

Kwon, S.-J., Turpyn, C. C., Duell, N., & Telzer, E. H. (2020). Neural Underpinnings of Social Contextual Influences on Adolescent Risk-Taking. *Current Addiction Reports*, 7(3), 413–420.

McAlinden, A.-M. (2012). *"Grooming" and the Sexual Abuse of Children: Institutional, Internet and Familial Dimensions*. Oxford University Press.

McAlinden, A.-M. (2018). Organisational Sex Offenders and "Institutional Grooming": Lessons from the Savile and Other Inquiries. V M. Erooga (Ed.), *Protecting Children and Adults from Abuse After Savile: What Organizations and Institutions Need to do*. London: Jessica Kingsley Publishers.

McNeish, D., & Scott, S. (2018). *Key messages from research on institutional child sexual abuse*. Dostupné na: <https://www.csacentre.org.uk/resources/key-messages/harmful-sexual-behaviour/> [citované 2022-12-19]

O'Leary, P., Koh, E., & Dare, A. (2017). *Grooming and child sexual abuse in institutional contexts*. Sydney: Royal Commission into Institutional Responses to Child Sexual Abuse.

Queensland College of Teachers (2019). *Professional Boundaries: A Guideline for Queensland Teachers*. Dostupné na: <https://www.qct.edu.au/standards-and-conduct/professional-boundaries> [citované 2022-12-19]

Rigg, K., & Phippen, A. (2016). *Grooming within organisations—How to keep children safe*. Dostupné na: <https://www.farrer.co.uk/news-and-insights/grooming-within-organisations---how-to-keep-children-safe/> [citované 2022-12-19]

Shulman, E. P., Smith, A. R., Silva, K., Icenogle, G., Duell, N., Chein, J., & Steinberg, L. (2016). The dual systems model: Review, reappraisal, and reaffirmation. *Developmental Cognitive Neuroscience*, 17, 103–117.

Smith, C. P., & Freyd, J. J. (2014). Institutional betrayal. *American Psychologist*, 69, 575–587.

Steinberg, L., Icenogle, G., Shulman, E. P., et al. (2018). Around the world, adolescence is a time of heightened sensation seeking and immature self-regulation. *Developmental Science*, 21(2).

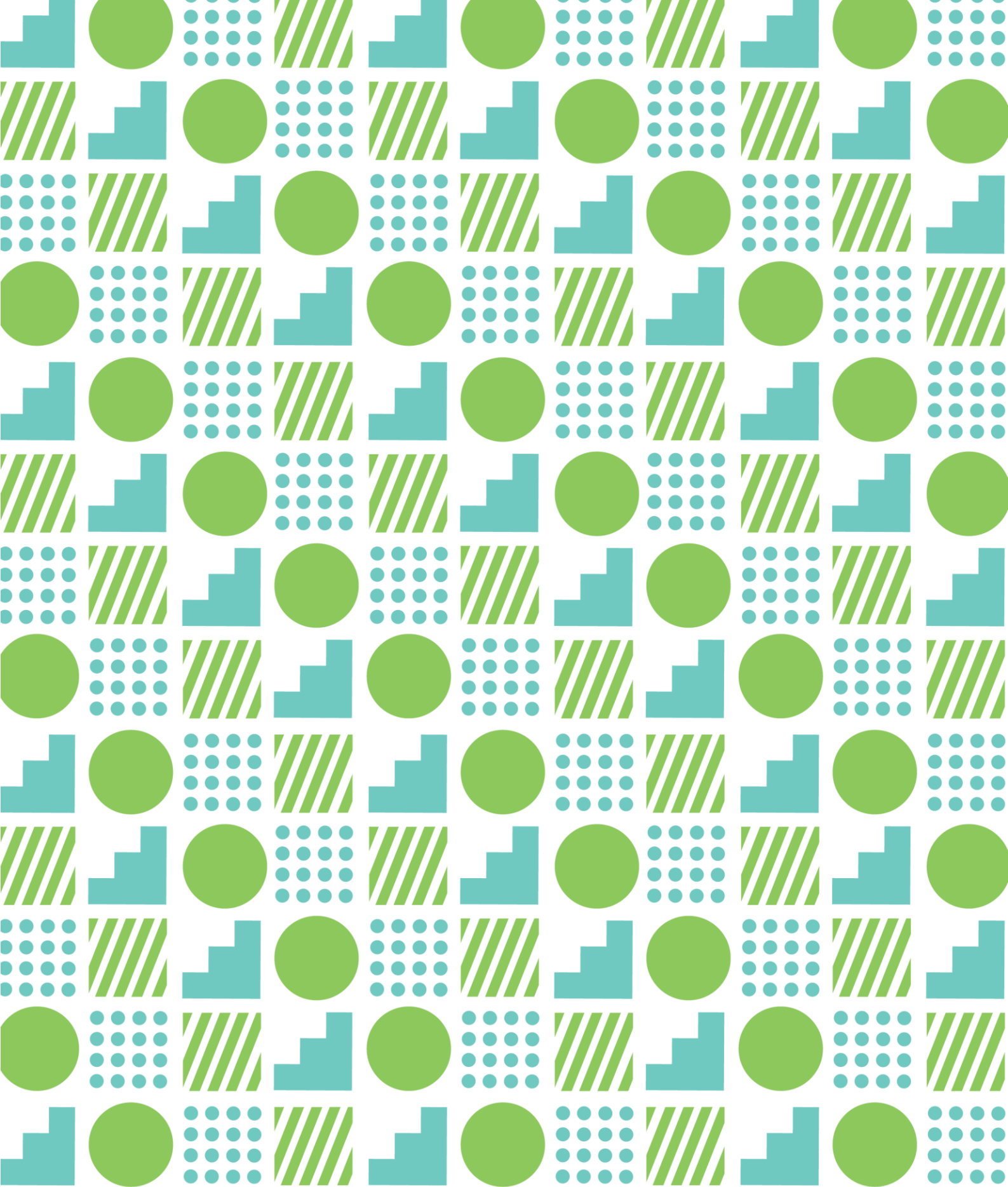
Teacher Registration Board of Western Australia (2019). *Teacher-Student Professional Boundaries: A Resource ofr WA Teachers (Revised Edition)*. Dostupné na: <https://www.trb.wa.gov.au/Professional-Conduct/Teacher-Student-Professional-Boundaries> [citované 2022-12-19]

Williamson, L. (2022). *Grooming for the Purposes of Exploitation and Abuse: A Literature Review*. Dostupné na: <https://skprevention.ca/resource-catalogue/sexual-health/grooming-for-the-purposes-of-exploitation-and-abuse-a-literature-review/> [citované 2022-12-19]

Winters, G. M., & Jeglic, E. L. (2022). *Sexual Grooming: Integrating Research, Practice, Prevention, and Policy*. Springer International Publishing.

Zákon č. 365/2004 Z. z. Zákon o rovnakom zaobchádzaní v niektorých oblastiach a o ochrane pred diskrimináciou a o zmene a doplnení niektorých zákonov (antidiskriminačný zákon)

VÝSKUMNÝ ÚSTAV
DETSKEJ PSYCHOLÓGIE
A PATOPSYCHOLÓGIE

ŠTANDARDY
NÁRODNÝ PROJEKT

Štandardizáciou systému poradenstva a prevencie
k inklúzii a úspešnosti na trhu práce